

Jerzy Starnawski

Karol Kosek (1924-2004)

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 40, 235-238

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Starnawski

KAROL KOSEK 1924–2004

Dnia 3 listopada 2004 roku zmarł w Bielsku-Białej w wieku osiemdziesięciu lat dr Karol Kosek. Urodzony 10 października 1924 we wsi Las, w Żywieckiem jako syn krawca, spędził jednak młodość w Dubnie na Wołyniu, dokąd przenieśli się rodzice. Tu mieszkał i uczył się od 1929 roku, tu przeżył okupację sowiecką w latach 1939–1941 i z kolei niemiecką, do roku 1943, kiedy zdecydował się z matką (ojciec już nie żył) na przedostanie się przez „zieloną granicę” do Generalnej Guberni. W 1942 skończył w Dubnie „dziesięciolatkę”; po drugiej wojnie światowej nostryfikował maturę przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Krakowie.

W latach 1945–1949 odbył w Uniwersytecie Jagiellońskim studia polonistyczne. W książce autobiograficznej *Moja droga do zawodu nauczycielskiego* (1998) wspominał profesorów, których wykładów słuchał, szczególnie Stanisława Pigonia i Zenona Klemensiewicza. Magisterium uzyskał w 1949 roku na podstawie pracy o listach Sienkiewicza (co prawda znanych w tym czasie w znikomej części). Zajmował się stylem Sienkiewicza – epistolografa, będąc dobrze przygotowany od strony teoretycznej: znał m.in. rosyjskie prace Wiktora Winogradowa o stylu Puszkina i Gogola. Pracował nad sobą stale i zadania magistra polonistyki spełnił zadowalająco.

W latach 1949–1952 uczył w Collegium Marianum, tj. w liceum Ks. ks. Pallotynów na Kopcu w Wadowicach; po likwidacji tej szkoły przez władze osiadł w Bielsku-Białej i tu przez 40 lat (do przejścia na emeryturę w 1992 r.) był nauczycielem różnych szkół: ogólnokształcących i zawodowych; po doktoracie dojeżdżał z wykładami w pewnym wymiarze godzin do Cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego (do 1986 r.). Był aktywnym członkiem Bielskiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, w latach 1992–1994 działał w Solidarności.

W trudnych warunkach pracy polonisty prowincjonalnego, gdy nikt nie zwracał mu kosztów podróży do Biblioteki Jagiellońskiej, napisał ogromną rozmiarami

dysertację doktorską o Władysławie Łozińskim. Przewód zakończony został w UJ w 1975 roku. Promotorem był prof. Henryk Markiewicz, recenzentami: prof. Juliusz Maślanka i podpisany. Marzenie o wydaniu drukiem dysertacji liczącej około 1000 stron nie było możliwe do zrealizowania. Ze względu na koneksje Łozińskiego z Ziemią Przemyską udało się Koskowi, na szereg lat przed promocją doktorską, nawiązać kontakt z prężnym środowiskiem literacko-naukowym Przemysła. Na zjeździe TLiAM w Przemyśle, 15 listopada 1969 roku debiutował jako prelegent, przedstawiając gotowy rozdział pracy. Otrzymał na Walnym Zebraniu pochwałę prezesa Zarządu Głównego, prof. Juliana Krzyżanowskiego¹.

W trzech tomach wydawnictwa *Z dziejów kultury i literatury Ziemi Przemyskiej* pod redakcją Stefani Kratochwilowej ogłosił cztery rozdziały pracy: *Gawędy Wojtka ze Smolnicy w służbie hasel pracy organicznej*; *Władysław Łoziński w służbie Melpomeny*; *Początki twórczości literackiej Wł. Łozińskiego w latach 1860–1862*; „*Madonna busowiska*” – *arcydzieło nowelistyki polskiej*².

W „Roczniku Przemyskim” opublikował dziesięć fragmentów (jeden w dwu odcinkach): *Rok 1863 w życiu i twórczości Władysława Łozińskiego*; *Twórczość literacka Władysława Łozińskiego*; *Powieści i gawędy Władysława Łozińskiego jako źródło inspiracji do „Trylogii” Sienkiewicza w „Lalki” Prusa*; *Rozprawy historyczno-estetyczne Władysława Łozińskiego*; *Nieznane listy Apolla Korzeniowskiego do Władysława Łozińskiego*; *Walory literacko-naukowe prac historycznych Władysława Łozińskiego. Cz. 1–2*; „*Opowiadania Narwojowe*” *Władysława Łozińskiego o przeszłości Polski w XVIII w.*; *Ostatnie powieści historyczne Władysława Łozińskiego: „Skarb watażki” i „Okno proroka”*; *Twórczość literacka i działalność naukowo-patriotyczna Władysława Łozińskiego. (Szkic syntetyczny)*; *W Kuńkowcach i w Przemyśle [epizod przemyski w życiu Łozińskiego]*³.

Trzy w „Pracach Naukowych UŚI.” : *Poglądy teoretyczne Władysława Łozińskiego na powieść współczesną i historyczną*; *Henryk Sienkiewicz i Władysław Łoziński – współpraca, polemika, wpływy i wzajemne zbieżności*; *Tradycja czarnoleska w twórczości literackiej i naukowej Władysława Łozińskiego*⁴.

W innych czasopismach ogłosił nadto rozprawy: *Felietony Dela – Łozińskiego w „Czasie” (8 VIII 1870 – 2 III 1873)*⁵; *Prace historyczne Wł. Łozińskiego*⁶. Badanego autora przecenił, gdy *Madonnę busowiską* traktował jako „arcydzieło nowelistyki”, gdy w dziełach beletrystycznych i naukowych Łozińskiego skłonny był widzieć rzeczy genialne.

Drugim autorem, którym dr Kosek się zainteresował, był Conrad-Korzeniowski. Ze względu na powiązania jego w młodości z Galicją, i także z Przemyślem, opublikował w „Roczniku Przemyskim” rozprawy: „*Bagaż literacki*” *z Galicji i polskie dziedzictwo kulturalne w twórczości Conrada-Korzeniowskiego*; *Ziemia Przemyska w twórczości Conrada-Korzeniowskiego*⁷. Poza tym opublikował po-

zycje następujące: *Wpływ prasy galicyjskiej (publicystyki, beletrystyki) na życie, poglądy i twórczość Apolla i Konrada Korzeniowskich*⁸; *Wpływ polskiej szkoły galicyjskiej (1868–1974) na umysłowość i kulturę literacką Josepha Conrada*⁹; *Elementy kultury i literatury polskiej w angielskich powieściach Josepha Conrada („Szaleństwo Almayera” i „Wykolejencie”)*; *Ślad Conrada „na drodze Polski do wolności”*¹⁰. Kosek brał udział w konferencjach Conradowskich, np. w Baranowie Sandomierskim (1990), w Lublinie i w Kazimierzu Dolnym (1996). Sukcesem wyjątkowym było wygłoszenie referatu w języku niemieckim na międzynarodowym kongresie Conradowskim w Monachium i opublikowanie w materiałach kongresu krótkiej rozprawki *Elemente der polnischen Kultur und Literatur in den englischen Romanen von Joseph Conrad („Almayer’s folly” and „An outcast of the Islands”)*¹¹.

Był Kosek odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Po przejściu na emeryturę pisał książki wspomnieniowe, które ogłaszał tam, gdzie się dało. Wydał ich pięć: *„Od wyzwolicieli chroń nas, Panie”. Wspomnienia z Wołyń 1939–1944* (Wrocław 1997); *Moja droga do zawodu nauczycielskiego. (Wspomnienia emeryta z lat 1939–1956) czyli oświata – zakłamanie – trwoga – gwałt* (Bielsko-Biała 1998); *ANTY-ludzie i NIE-moralność socjalistyczna przeciw Polakom za Bieruta i Gomułki* (Bielsko-Biała 1998); *Dialektyczni władcy – powieść autobiograficzna* (Ząbki 2001); *Polska kruczata w XX wieku* (Bielsko-Biała 2003). Jako nauczyciel stykał się dr Kosek niejednokrotnie ze smutną rzeczywistością, w jakiej żyliśmy wszyscy w PRL, z szykanami partii, z nadgorliwością wielu wizytatorów szkolnych itp. Ale niejednokrotnie przemawiały przez niego kompleksy, które na pierwszy rzut oka widoczne są w tytułach książek. Przykładowo: miał prawo odrzucić propozycję związania się z rusycystyką w jednej z wyższych szkół pedagogicznych, ale jako humorystyczny trzeba przyjąć pogląd, że praca rusycysty w Polsce byłaby zdradą narodową. Fanatyzm patrioty poszedł za daleko.

Mimo iż nie wszystko w działalności i pisarstwie Karola Koska można zaaprobować, oddać należy cześć człowiekowi za jego pracowitość, za erudycję, do której doszedł wytrwałością i odmawianiem sobie niejednego, za posunięcie nauki naprzód w dwudziestu kilku opublikowanych studiach i rozprawach.

Przypisy

¹ Streszczenie odczytu w *Sprawozdaniach [...] TPN w Przemysłu*, 1970, s. 28–30.

² T. 1. *Przemysł* 1969, s. 193–222; t. 2, 1973, druk. 1974, s. 85–1000; t. 3, 1978, s. 41–66; 67–84.

³ 1970, t. 13/14, druk. 1973, s. 139–169; 1975, t. 15/16, druk. 1976, s. 173–184; 1976/1977, t. 17/18, druk. 1977, s. 75–80; 1979, t. 21, druk. 1982, s. 37–64; 1988 t. 24/25, s. 509–514; 1997, t. 33,

z. 1, s. 49–70; 1998, t. 34, z. 1, s. 67–86; 1999, t. 35, z. 3, s. 23–39; 2000, t. 36, z. 2, s. 31–47; 2001, t. 37, z. 2, s. 25–54; 2002, t. 38, z. 1, s. 27–32.

⁴ 1976, nr 99, s. 61–79; 1982, nr 458. *Prace Historycznoliterackie* t. 18, s. 69–95; 1985 nr 696.

Zbigniew Jerzy Nowak [red.]: *Jan Kochanowski. Twórczość i recepcja*, t. 2, s. 87–100.

⁵ „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1976 t. 15, z. 1, s. 5–34.

⁶ „Studia Historyczne” 1979 R. 22, z. 1(84), s. 3–24.

⁷ 1990, t. 27, s. 25–83; 2000, t. 36, z. 2, s. 23–30.

⁸ „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1988 R. 26, nr 3, s. 55–78.

⁹ „Rocznik Komisji Historycznoliterackiej” 1988, t. 25, s. 49–82.

¹⁰ Obie ostatnie pozycje – „Przegląd Humanistyczny” 1995 R. 36, nr 3, s. 119–132; 2000 R. 41, nr 1-2, s. 115–129.

¹¹ In: *Proceedings of the XIIth Congress of the International Comparative Literary Association. Space and boundaries*. T. 4. München 1988 s. 253–259.